Lineer Cebir

Vektör uzayları

Vektör Uzayları

Kabaca tanım vermek gerekirse:

Vektör uzayı = Lineer uzay = elemanları(vektörler diyeceğiz) toplanabilen ve ölçeklendirilebilen küme.

Asıl tanım:

V boştan farklı bir küme ve V üzerinde toplama ve skalerle çarpma işlemleri tanımlı olsun. Eğer aşağıdaki özellikler sağlanıyorsa V ye bir vektör uzayı denir:

Vektör Uzayları

- Eğer $u,v \in V$ ise $u + v \in V$ dir.
- u + v = v + u
- u + (v + w) = (u + v) + w
- V' deki her u için u+0=0+u=u eşitliğini sağlayan bir 0 elemanı vardır.
- V' deki her u için u+(-u)=(-u)+u=0 eşitliğini sağlayan ve u nun negatifi denen -u elemanı vardır.
- ku objesi de V nin elemanıdır.
- $\bullet \quad k(u+v) = ku + kv$
- (k + m)u = ku + mu
- k(mu) = (km)u
- 1u = u

Vektör Uzayları: Örnekler

- \mathbb{R}^n : n boyutlu Öklid uzayı
- $M_{m imes n}(\mathbb{R})$: reel elemanlı m imes n boyutlu matrisler uzayı
- {0} : basit vektör uzay
- $F(\mathbb{R})$: fonksiyonlar uzayı
- $C(\mathbb{R})$: sürekli fonksiyonlar uzayı
- \mathcal{P} : tüm polinomların uzayı

Tanım: v_1,v_2,\ldots,v_m vektörlerinin lineer kombinasyonu, c_1,c_2,\ldots,c_m skalerler olmak üzere $c_1v_1+c_2v_2+\cdots+c_mv_m$ şeklindedir.

Tanım: V, \mathbb{R}^n in bir alt kümesi olsun. Eğer her $v_1, v_2 \in V$ için c_1 ve c_2 sabitler olmak üzere $c_1v_1+c_2v_2 \in V$ ise V, \mathbb{R}^n in bir alt uzayıdır.

Ya da benzer şekilde: her $v,v_1,v_2\in V$ ve c,c_1,c_2 sabitleri için $v_1+v_2\in V$ ve $cv\in V$

Alt uzayın alternatif bir tanımı: Eğer V lineer birleşimlere göre kapalı ise V bir alt uzaydır.

Alt uzaylar: Örnekler

- {0} basit vektör uzayı V vektör uzayının bir alt uzayıdır
- $C(\mathbb{R})$ sürekli fonksiyonlar uzayı $F(\mathbb{R})$ fonksiyonlar uzayının bir alt uzayıdır.
- \mathcal{P}_n , derecesi n ye kadar olan polinomlar kümesi tüm polinomların uzayı \mathcal{P} nin bir alt uzayıdır.

Alt uzaylar: Ters Örnekler

- \mathbb{Q}^n , \mathbb{R}^n nin bir alt uzayı değildir.
- P_n , derecesi n olan polinomların kümesi tüm polinomların uzayı $\mathcal P$ nin bir alt uzayı değildir.

Örnek: $V = \mathbb{R}^2$ vektör uzayı verilsin.

x - y = 0 doğrusu \mathbb{R}^2 nin bir alt uzayıdır.

Bu doğrunun vektörleri $(t,t),\ t\in\mathbb{R}$ şeklindedir.

$$(t, t) + (s, s) = (t + s, t + s)$$

 $r(t, t) = (rt, rt)$

Örnek: $y = x^2$ parabolü \mathbb{R}^2 nin bir alt uzayı değildir.

Örneğin (1,1) + (-1,1) = (0,2) elemanı parabole ait değildir.

Ya da 2(1,1) = (2,2) de parabole ait değildir.

Örnek: $V = \mathbb{R}^3$ vektör uzayı verilsin.

- z = 0 düzlemi \mathbb{R}^3 nin bir alt uzayıdır.
- z=1 düzlemi \mathbb{R}^3 nin bir alt uzayı değildir.
- t(1,1,0), $t \in \mathbb{R}$ doğrusu \mathbb{R}^3 nin ve z=0 düzleminin bir alt uzayıdır.
- (1,1,1) + t(1,1,0), $t \in \mathbb{R}$ doğrusu \mathbb{R}^3 nin bir alt uzayı değildir.
- Genel olarak, orijinden geçen doğrular ve düzlemler \mathbb{R}^3 ün birer alt uzayıdır.

 $M_{2\times 2}(\mathbb{R})$ reel elemanlı 2×2 boyutlu matrisler uzayının bazı alt uzayları: A=

$$\begin{pmatrix} a & b \\ c & d \end{pmatrix}$$
 olmak üzere

- Köşegen matrisler: b = c = 0
- Üst üçgensel matrisler: c = 0
- Alt üçgensel matrisler: b = 0
- Simetrik matrisler $(A^T = A)$: b = c
- Ters simetrik matrisler $(A^T = -A)$: a = d = 0, c = -b
- İzi sıfır matrisler(iz=«köşegen elemanları toplamı»):a+d=0
- Determinanti sifir olam matrisler(ad bc = 0) bir alt uzay değildir:

$$\begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 0 \end{pmatrix} + \begin{pmatrix} 0 & 0 \\ 0 & 1 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 1 \end{pmatrix}$$

Örnek: $A, m \times n$ matrisi için Ax = 0 denkleminin çözüm kümesi \mathbb{R}^n in bir alt uzayıdır.

Tanım: Bu alt uzaya A nın sıfır uzayı denir ve Null(A) ile gösterilir.

Örnek: A = (1, -1, 3)

$$\mathbf{x} \in \text{Null}(A) \iff x - y + 3z = 0$$

$$\operatorname{Null}(A) = \left\{ s \begin{pmatrix} 1\\1\\0 \end{pmatrix} + t \begin{pmatrix} -3\\0\\1 \end{pmatrix} : s, \ t \in \mathbb{R} \right\}$$

Tanım: $S \subset \mathbb{R}^n$ olmak üzere

$$\operatorname{span}(S) = \{ \mathbf{x} = \sum_{i=1}^{n} c_i \mathbf{v}_i : \mathbf{v}_i \in S, n < \infty \}$$

(S nin gerdiği alt uzay) bir alt uzaydır.

Örnek: Önceki sorudan

Örnek: Önceki sorudan
$$\mathbf{v}_1 = \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \\ 0 \end{pmatrix}, \mathbf{v}_2 = \begin{pmatrix} -3 \\ 0 \\ 1 \end{pmatrix}$$

$$\mathrm{Null}(A) = \left\{ s \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \\ 0 \end{pmatrix} + t \begin{pmatrix} -3 \\ 0 \\ 1 \end{pmatrix} : s, \ t \in \mathbb{R} \right\} = \mathrm{span}(\mathbf{v}_1, \mathbf{v}_2)$$

Örnek: $Ax = y, y \neq 0$ homojen olmayan sisteminin çözüm kümesi bir alt uzay değildir.

$$A(c_1\mathbf{x}_1+c_2\mathbf{x}_2)=c_1A\mathbf{x}_1+c_2A\mathbf{x}_2 \ =c_1\mathbf{y}+c_2\mathbf{y} \ =(c_1+c_2)\mathbf{y},$$
 Sağ tarafın y ye eşit olması gerekmez!

• $M_{2\times 2}(\mathbb{R})$ vektör uzayı için $\begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 0 \end{pmatrix}$ ve $\begin{pmatrix} 0 & 0 \\ 0 & 1 \end{pmatrix}$ nin gerdiği alt uzayın elemanları aşağıdaki gibidir:

$$a\begin{pmatrix}1&0\\0&0\end{pmatrix}+b\begin{pmatrix}0&0\\0&1\end{pmatrix}=\begin{pmatrix}a&0\\0&b\end{pmatrix}$$

Bu alt uzay köşegen matrislerin oluşturduğu alt uzaydır.

• $\begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 0 \end{pmatrix}$, $\begin{pmatrix} 0 & 0 \\ 0 & 1 \end{pmatrix}$ ve $\begin{pmatrix} 0 & 1 \\ 1 & 0 \end{pmatrix}$ nin gerdiği alt uzayın elemanları aşağıdaki gibidir:

$$a\begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 0 \end{pmatrix} + b\begin{pmatrix} 0 & 0 \\ 0 & 1 \end{pmatrix} + c\begin{pmatrix} 0 & 1 \\ 1 & 0 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} a & c \\ c & b \end{pmatrix}$$

Bu alt uzay simetrik matrislerin oluşturduğu alt uzaydır.

- $\begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 0 \end{pmatrix}$, $\begin{pmatrix} 0 & 0 \\ 0 & 1 \end{pmatrix}$ ve $\begin{pmatrix} 0 & 1 \\ 0 & 0 \end{pmatrix}$ nin gerdiği alt uzay üst üçgensel matrisler alt uzayıdır.
- $\begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 0 \end{pmatrix}$, $\begin{pmatrix} 0 & 0 \\ 0 & 1 \end{pmatrix}$, $\begin{pmatrix} 0 & 0 \\ 1 & 0 \end{pmatrix}$ ve $\begin{pmatrix} 0 & 1 \\ 0 & 0 \end{pmatrix}$ nin gerdiği alt uzay $M_{2\times 2}(\mathbb{R})$ vektör uzayının tamamıdır.

Not: Belirli bir vektörün span(S) kümesine ait olup olmadığını belirlemek için bu vektörün S nin elemanlarının lineer birleşimi şeklinde yazılıp yazılamadığına bakılır.

Örnek:
$$\mathbf{v} = \begin{pmatrix} 1 \\ 2 \\ 3 \end{pmatrix}$$
, span $\left\{ \begin{pmatrix} 1 \\ 0 \\ 1 \end{pmatrix}, \begin{pmatrix} 2 \\ -1 \\ 2 \end{pmatrix} \right\}$ alt uzayına ait midir?

$$\mathbf{v} = \begin{pmatrix} 1 \\ 2 \\ 3 \end{pmatrix} = c_1 \begin{pmatrix} 1 \\ 0 \\ 1 \end{pmatrix} + c_2 \begin{pmatrix} 2 \\ -1 \\ 2 \end{pmatrix}$$

$$\begin{pmatrix} 1 & 2 \\ 0 & -1 \\ 1 & 2 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} c_1 \\ c_2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 \\ 2 \\ 3 \end{pmatrix}$$
 Sistemin kararsız olduğunu gösteriniz.

Örnek: $v_1 = (1,2,0)$, $v_2 = (3,1,1)$ ve w = (4,-7,3) olsun. w vektörü span (v_1,v_2) ye ait midir?

$$\mathbf{w} = r_1 \mathbf{v}_1 + r_2 \mathbf{v}_2$$

Buradan
$$\begin{cases} 4 = r_1 + 3r_2 \\ -7 = 2r_1 + r_2 \\ 3 = 0r_1 + r_2 \end{cases} \iff \begin{cases} r_1 = -5 \\ r_2 = 3 \end{cases}$$

Böylece
$$\mathbf{w} = -5\mathbf{v}_1 + 3\mathbf{v}_2 \in \mathrm{Span}(\mathbf{v}_1, \mathbf{v}_2)$$

Örnek: $v_1 = (2,5), v_2 = (1,3)$ olsun. $span(v_1, v_2) = \mathbb{R}^2$ olduğunu gösteriniz.

$$\mathbf{w} = (a, b) \in \mathbb{R}^2$$

$$\mathbf{w} = r_1 \mathbf{v}_1 + r_2 \mathbf{v}_2 \qquad \Longleftrightarrow \qquad \begin{cases} 2r_1 + r_2 = a \\ 5r_1 + 3r_2 = b \end{cases}$$

Sistemin katsayılar matrisi $C=\begin{pmatrix}2&1\\5&3\end{pmatrix}$ olur. $\det C=1\neq 0$ olduğundan. Sistemin her a,b için tek çözümü vardır.

Böylece span $(v_1, v_2) = \mathbb{R}^2$ olur.

Tanım: Sonlu $S = \{x_1, x_2, ..., x_m\}$ kümesi verilsin. Eğer $c_1x_1 + c_2x_2 + \cdots + c_mx_m = 0$ denklemi $c_1, c_2, ..., c_m$ skalerlerinin hepsi birden sıfır olmadan sağlanıyorsa $x_1, x_2, ..., x_m$ vektörleri lineer bağımlıdır.

Örnek:
$$\mathbf{x}_1 = \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \\ 1 \end{pmatrix}, \ \mathbf{x}_2 = \begin{pmatrix} 1 \\ -1 \\ 2 \end{pmatrix}, \ \mathbf{x}_3 = \begin{pmatrix} 3 \\ 1 \\ 4 \end{pmatrix}$$

 $2x_1 + x_2 - x_3 = 0$ olduğundan lineer bağımlıdır.

Örnek: 0 vektörünü içeren herhangi bir küme lineer bağımlıdır.

Not: Bir vektörler kümesi lineer bağımlı ise vektörlerden birisi diğerlerinin lineer birleşimi şeklinde yazılabilir.

$$c_1 \mathbf{x}_1 + c_2 \mathbf{x}_2 + c_3 \mathbf{x}_3 = 0$$
 $c_2 \neq 0$
 $\mathbf{x}_2 = (-1/c_2)(c_1 \mathbf{x}_1 + c_3 \mathbf{x}_3)$

Not: Genel anlamda sonlu bir kümenin lineer bağımlı olup olmadığını belirlemek kolaydır: Bunun için bir lineer denklem sistemi oluşturulur ve sıfırdan farklı çözümünün olup olmadığı incelenir.

Örnek:
$$S = \left\{ \begin{pmatrix} 1 \\ 2 \\ 1 \end{pmatrix}, \begin{pmatrix} 1 \\ 0 \\ -1 \end{pmatrix}, \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \\ 1 \end{pmatrix} \right\} = \{\mathbf{x}_1, \mathbf{x}_2, \mathbf{x}_3\}$$

$$c_1 \mathbf{x}_1 + c_2 \mathbf{x}_2 + c_3 \mathbf{x}_3 = \mathbf{0}$$

$$\begin{pmatrix} 1 & 1 & 1 \\ 2 & 0 & 1 \\ 1 & -1 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} c_1 \\ c_2 \\ c_3 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0 \\ 0 \\ 0 \end{pmatrix}$$

Gauss yöntemi

$$\begin{pmatrix} 1 & 1 & 1 \\ 0 & 1 & \frac{1}{2} \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix}$$

 $\left(\begin{array}{ccc} 1 & 1 & 1 \\ 0 & 1 & \frac{1}{2} \\ 0 & 0 & 1 \end{array} \right)$ Bu sistemin sıfır tek çözümü vardır. Yani bu vektörler lineer bağımlı değildir.

Teorem: Aşağıdaki ifadeler denktir:

- i. $\mathbf{v_1}, \mathbf{v_2}, \dots, \mathbf{v_k}$ vektörleri lineer bağımlıdır.
- ii. $\mathbf{v_1}, \mathbf{v_2}, ..., \mathbf{v_k}$ vektörlerinden biri diğerlerinin lineer birleşimi şeklinde yazılabilir.

Teorem: Eğer m>n ise $\mathbf{v_1},\mathbf{v_2},...,\mathbf{v_m}\in\mathbb{R}^n$ vektörleri lineer bağımlıdır.

Örnek: \mathbb{R}^3 te $\mathbf{v}_1=(1,-1,1)$, $\mathbf{v}_2=(1,0,0)$, $\mathbf{v}_3=(1,1,1)$ ve $\mathbf{v}_4=(1,2,4)$ vektörleri lineer bağımlıdır.

Dikkat edilirse $\mathbf{v_1}, \mathbf{v_2}, \mathbf{v_3}$ vektörlerinin lineer bağımlı olmadıkları determinant yardımıyla kolaylıkla bulunabilir.

Tanım: Sonlu $S = \{x_1, x_2, ..., x_m\}$ kümesi verilsin. Eğer $c_1x_1 + c_2x_2 + \cdots + c_mx_m = 0$ denklemi yalnızca $c_1 = c_2 = \cdots = c_m = 0$ olduğunda sağlanıyorsa $x_1, x_2, ..., x_m$ vektörleri lineer bağımsızdır.

• Ya da $S = \{x_1, x_2, ..., x_m\}$ kümesi lineer bağımlı değilse lineer bağımsızdır denir.

Not: Genel anlamda sonlu bir kümenin lineer bağımlı olup olmadığını belirlemek kolaydır: Bunun için bir lineer denklem sistemi oluşturulur ve sıfırdan farklı çözümünün olup olmadığı incelenir.

Örnek: $\mathbf{e}_1 = (1, 0, 0)$, $\mathbf{e}_2 = (0, 1, 0)$ ve $\mathbf{e}_3 = (0, 0, 1)$ vektörlerini inceleyelim:

$$x\mathbf{e}_1 + y\mathbf{e}_2 + z\mathbf{e}_3 = \mathbf{0} \implies (x, y, z) = \mathbf{0}$$

 $\implies x = y = z = 0$

Örnek:
$$E_{11} = \begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 0 \end{pmatrix}$$
, $E_{12} = \begin{pmatrix} 0 & 1 \\ 0 & 0 \end{pmatrix}$, $E_{21} = \begin{pmatrix} 0 & 0 \\ 1 & 0 \end{pmatrix}$ ve

$$E_{22} = \begin{pmatrix} 0 & 0 \\ 0 & 1 \end{pmatrix}$$
 matrislerini inceleyelim:

$$aE_{11} + bE_{12} + cE_{21} + dE_{22} = 0 \implies \begin{pmatrix} a & b \\ c & d \end{pmatrix} = 0$$
$$\implies a = b = c = d = 0$$

Örnek: $1, x, x^2, ..., x^n$ polinomlarını inceleyelim:

$$a_0 + a_1 x + a_2 x^2 + \dots + a_n x^n = 0$$

 $\implies a_i = 0 \text{ for } 0 \le i \le n$

Örnek: $p_1(x) = 1$, $p_2(x) = x - 1$, $p_3(x) = (x - 1)^2$ polinomlarını inceleyelim:

$$a_1p_1(x) + a_2p_2(x) + a_3p_3(x) = a_1 + a_2(x - 1) + a_3(x - 1)^2$$

$$= (a_1 - a_2 + a_3) + (a_2 - 2a_3)x + a_3x^2$$

$$a_1p_1(x) + a_2p_2(x) + a_3p_3(x) = 0$$

$$\implies a_1 - a_2 + a_3 = a_2 - 2a_3 = a_3 = 0$$

$$\implies a_1 = a_2 = a_3 = 0$$

Örnek: $\mathbf{v}_1 = (1, 2, 0)$, $\mathbf{v}_2 = (3, 1, 1)$, $\mathbf{v}_3 = (4, -7, 3)$ vektörleri lineer bağımsız mıdır?

$$r_1$$
v₁ + r_2 **v**₂ + r_3 **v**₃ = **0**

Buradan
$$\begin{cases} r_1 + 3r_2 + 4r_3 = 0 \\ 2r_1 + r_2 - 7r_3 = 0 \\ 0r_1 + r_2 + 3r_3 = 0 \end{cases} \begin{pmatrix} 1 & 3 & 4 & 0 \\ 2 & 1 & -7 & 0 \\ 0 & 1 & 3 & 0 \end{pmatrix}$$

Bu vektörlerin lineer bağımsız olması ile $A=(\mathbf{v_1},\mathbf{v_2},\mathbf{v_3})$ matrisinin tekil olması denktir.

 $\det A = 0$ bulunur. Buradan vektörler lineer bağımlı olur.

Örnek: \mathbb{R}^2 de u ve v (<u>sıfırdan faklı</u>) vektörlerinin lineer bağımlı olması birinin diğerinin sıfırdan farklı bir katı olması demektir.

Problem: \mathbb{R}^3 sıfırdan farklı üç vektörün hangi durum veya durumlarda lineer bağımlı olabileceğini araştırınız.

Aliştırma:
$$A=\left(\begin{array}{cccc} 3 & 2 & -1 & 4 \\ 1 & 0 & 2 & 3 \\ -2 & -2 & 3 & -1 \end{array}\right)$$
 matrisinin sıfır uzayında iki

lineer bağımsız vektör bulunuz.

- Bu matrisin sütun vektörleri \mathbb{R}^3 te lineer bağımsız mıdır?
- Bu matrisin satır vektörleri \mathbb{R}^4 te lineer bağımsız mıdır?

Örnek: e^x , e^{2x} , e^{3x} fonksiyonlarının lineer bağımsız olduklarını

görelim: Her x için

$$ae^x + be^{2x} + ce^{3x} = 0$$

İki defa türevleyerek iki denklem daha elde ederiz

$$ae^{x} + be^{2x} + ce^{3x} = 0,$$

 $ae^{x} + 2be^{2x} + 3ce^{3x} = 0,$
 $ae^{x} + 4be^{2x} + 9ce^{3x} = 0.$

Buradan
$$A(x) = \begin{pmatrix} e^x & e^{2x} & e^{3x} \\ e^x & 2e^{2x} & 3e^{3x} \\ e^x & 4e^{2x} & 9e^{3x} \end{pmatrix}$$
, $\mathbf{v} = \begin{pmatrix} a \\ b \\ c \end{pmatrix}$ olmak üzere

 $A(x)\mathbf{v} = 0$ şeklinde bir denklem elde ederiz.

$$\det A(x) = e^{x} \begin{vmatrix} 1 & e^{2x} & e^{3x} \\ 1 & 2e^{2x} & 3e^{3x} \\ 1 & 4e^{2x} & 9e^{3x} \end{vmatrix} = e^{x} e^{2x} \begin{vmatrix} 1 & 1 & e^{3x} \\ 1 & 2 & 3e^{3x} \\ 1 & 4 & 9e^{3x} \end{vmatrix}$$

$$= e^{x} e^{2x} e^{3x} \begin{vmatrix} 1 & 1 & 1 \\ 1 & 2 & 3 \\ 1 & 4 & 9 \end{vmatrix} = e^{6x} \begin{vmatrix} 1 & 1 & 1 \\ 1 & 2 & 3 \\ 1 & 4 & 9 \end{vmatrix} = e^{6x} \begin{vmatrix} 1 & 1 & 1 \\ 0 & 1 & 2 \\ 1 & 4 & 9 \end{vmatrix}$$

$$= e^{6x} \begin{vmatrix} 1 & 1 & 1 \\ 0 & 1 & 2 \\ 0 & 3 & 8 \end{vmatrix} = e^{6x} \begin{vmatrix} 1 & 2 \\ 3 & 8 \end{vmatrix} = 2e^{6x} \neq 0.$$

A(x) matrisi tersinir olduğundan sistemin sıfır tek çözümü vardır.

Yani
$$A(x)\mathbf{v} = \mathbf{0} \implies \mathbf{v} = \mathbf{0} \implies a = b = c = 0$$

Lineer bağımsızlık - Wronskian

 f_1, f_2, \ldots, f_n fonksiyonları [a, b] aralığında n-1 mertebeden sürekli türevlere sahip olsun. Bu takdirde bu fonksiyonların Wronskianı $W[f_1, f_2, \ldots, f_n]$ aşağıdaki gibi tanımlanır:

$$W[f_1, f_2, \dots, f_n](x) = \begin{vmatrix} f_1(x) & f_2(x) & \cdots & f_n(x) \\ f'_1(x) & f'_2(x) & \cdots & f'_n(x) \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ f_1^{(n-1)}(x) & f_2^{(n-1)}(x) & \cdots & f_n^{(n-1)}(x) \end{vmatrix}.$$

Eğer en az bir $x_0 \in [a,b]$ için $W[f_1,f_2,...,f_n](x_0) \neq 0$ ise $f_1,f_2,...,f_n$ fonksiyonları C[a,b] de lineer bağımsızdır.